

Český rozhlas Plus, 28. 2. 2021

SCÉNÁŘ

L: V únoru 2021 se hranice mezi Českem a Německem znovu uzavřely. Už podruhé za rok.

V: Hraniční čáry, které byly pro mnoho lidí jen na papíře, opět vytyčily oblast, za kterou lidé z druhé strany nesmí.

L: Teprve se ztrátou téhle svobody si mnoho lidí uvědomilo, jak jsou oba regiony provázané.

V: Jiní ale přišli i o to základní - možnost denně docházet do práce anebo být se svými dětmi.

L: Taky jejich příběhům budeme věnovat následující minuty. Na české straně natáčel Ladislav Novák.

V: Na saské straně hranic zase Václav Jabůrek. Příjemný poslech.

ZNĚLKA

ruch

18. Únor 2020 - odpočívadlo Am Heidenholtz na dálničním tahu z Prahy do Drážďan. Z parkoviště se stal improvizovaný hraniční přechod, a na příjezdovém pruhu stojí dlouhá řada aut s českými, německými, a nebo třeba i srbskými poznávacími značkami. Policisté se řidičů ptají na důvod cesty a chtějí vidět potvrzení o negativním testu na koronavirus. Hned vedle nich je vyhřívaný stan, ze kterého vychází spolkový ministr vnitra Horst Seehofer a míří k novinářům. Přišel se podívat na průběh kontrol, a připomenout, proč je Německo spustilo.

„ Podobná opatření jsme zavedli proti všem zemím, kde je větší výskyt mutací. Tedy kde jsou varianty, co se rychleji přenáší a teoreticky mohou být i smrtelnější. Tady jsme to nezavedli cíleně proti Česku, řídíme se jednotnými pravidly, která uplatňujeme třeba proti Velké Británii, Portugalsku nebo Jihoafrické republice. Je to důležité nejen pro ochranu našich obyvatel - je to částečně i v českém zájmu. Česku musí jít o to, aby například víc a lépe testovalo - to je základ boje s infekcí - nacházet ohniska a pak je rozbíjet. A taky musím připomenout, co by se jinak dělo v Německu: lidé tu už celé týdny snášejí tvrdá omezení, jako je například uzavření podniků. Před každou návštěvou domova pro seniory se musí testovat. Mnoho firem čerpá kurzarbeit a obrovské množství lidí už kvůli pandemii přišlo o práci. Bylo by těžké jim vysvětlit, že musí překonávat tyhle těžkosti, zatímco se virus může volně šířit přes hranice. Něco takového se opravdu nedá obhájit.

Horst Seehofer je rodák z Ingolstadtu a deset let řídil bavorskou vládu. Uzavření českých hranic tak může chápat i z osobnější roviny - ostatně svou politickou historii na místě sám zmínil.

„ Se Saskem a Bavorskem jsme se domluvili, že si o konkrétních výjimkách můžou rozhodovat sami. Přestože pro spolkovou vládu je to vždycky těžké, když své pravomoci přenechává ostatním. Ale tady doufám, že jste to pochopili jako ironii - vždyť já sám jsem v zemské politice strávil mnoho let.

Německá ústava dává regionům mnoho klíčových pravomocí a i při boji s pandemií mají zásadní slovo. Ochrana hranic je jednou z mála domén, kterou má v rukou čistě jen spolková vláda - kvůli citlivosti tématu ale ustoupila a nechala místo pro kompromis. Na setkání se Seehoferem ho připomněl saský ministr vnitra Roland Wöllner.

„*Celé je to opravdu tvrdá rána, obzvláště když máme s Čechy tak přátelské a blízké vztahy. A to nejen v osobní, ale i hospodářské rovině. I přes přísné kontroly bylo zkrátka nutné přijít s výjimkami - v našich nemocnicích a pečovatelských domech je plno Čechů, bez kterých by to tam ani nefungovalo. Ale podobně je to i v řadě dalších odvětví, která považujeme za takzvaně systémově důležitá.*

Tohle označení dostali například dopravci, firmy v živočišné výrobě, anebo výrobci zdravotnických pomůcek. Pro pendlery z jiných oblastí se hranice v podstatě uzavřely - po jejich překročení by totiž museli do dlouhé karantény. A to samé platí i pro mě. Českým pohraničím vás tak provede Ladislav Novák.

PART I

„*Zasahuje to do zaměstnání, do soukromého života, do dojíždění.*

„*Ta nejistota, kdy se vrátí a kdy ne, když jsem zvyklá, že jezdí domů a teď se nevrátí, je to takový těžký.*“

Hodnotí rodinnou situaci po zpřísnění režimu na česko-německých hranicích Karel a Věra Sokolíkovi z Horního Slavkova na Sokolovsku - rodiče dvou dětí, včetně 2 měsíčního kojence. Věra je na mateřské, Karel pracuje v Německu jako řidič. Obnovené kontroly na přechodech a potřeby zaměstnavatele otce nutí k občasnému přespávání za hranicemi.

„*Jsou lidi, co spí po penzionech, co spí v autě, my spíme v kamionech, je to prostě problém.*“

Přestože Karel Sokolík získal jako dopravce v potravinářství výjimku a přes hranice tak dál jezdit může, jeho obavy to neutišilo. Stejně jako jeho soused Radek Pospíšil, který pracuje v logistice, vidí problém v kolonách, které vznikají na přechodech. Ani jeden z nich tak není schopný zaručit, že při každodenní cestě dorazí k zaměstnavateli včas.

„*Když tam budou několikahodinové fronty, tak se může stát - a to už jsme byli varovaní - že pokud nebudeme do práce chodit včas, tak on nám zaplatí hotel. A přestože máme povolení pro každodenní dojíždění, bychom museli zůstat v Hofu, aby nám to neubíralo pracovní čas.*“

Říká Radek Pospíšil. Karel Sokolík dokládá, jak je udržení příjmů pro přeshraniční pracovníky, jako je on, důležité:

„*Na tom stojí finance, co vydělám, jde do rodiny. Když jeden den nebude, tak je rodina v dluhích. Nemáme dluhy, hypotéky, nic... auto na leasing, ale chybělo by to*“

Mnozí pendleři, kteří by výjimku nedostaly, už raději přesídlili do německých měst. O výplaty přijít nechtějí. A tak si dokud to ještě šlo, sbalili nejnutnější potřeby a na několik týdnů, možná

déle, odjeli ze země. Mezi nimi je i Martin Cichocki z Karlových Varů. V Sasku montuje okna a staví skleněné fasády. S kolegy čekal, že Německo režim na hranicích brzy uvolní. Místo toho jim zahraniční partner znenadání zajistil potvrzení o nezbytnosti profese.

„Dneska ráno mi psal český šéf... Tím pádem jsem hned s kolegou jel na Pomezí udělat si test. Rychlovka na hranice, zase zpátky, začít balit. Oblečení, prádlo, montérky, věci na běhání, laptop, knížky s sebou“

Martin si do tašky naskládal věci na 2-3 týdny, očekává, že začátkem března by se pravidla pro přeshraniční dojíždění mohla uvolnit. Jistotu ale nemá.

Týdny na hotelu nebo penzionu jsou pro málokoho lákavou představou, říká Radek Pospíšil, během své dovolené, jeho kolegové už jsou v bavorském Hofu.

„Samozřejmě nejsou rádi, jsou zvyklí přijet domů, vykoupat se teplá večeře, - to prostředí domácí a hotelový. Těm chlapům už je přes 50, už to taky snáší hůř. Takový to odloučení od rodiny, ale nejhorší je nevědět. Nevědět, kdy se ta situace zlepší, jestli tam budou ještě týden, 14 dní.“

Zatímco část pendlerů využívá výjimku a do Německa stále dojíždí a část na týdny přesídlila za hranice, mnozí zůstali v Česku. Obvykle kvůli rodinám, jak dokládá případ Blanky Horákové z Rotavy nedaleko Kraslic.

„Kvůli tomu, že mám děti a jsem samoživitelka. Manžel v jiném okrese... děti vzal. Ono by to šlo, ale musel dělat přesčas tenhle týden.“

Paní Horáková to má k hranicím asi 15 kilometrů. A do závodu na výrobu košťat a štětců ve Stützengrünu dojíždí obvykle asi hodinu. Zatímco její teta a kolegyně Dana Linková je na penzionu poblíž výrobní haly, sama musela zůstat. Aspoň telefonické spojení ale udržují:

„No tak co, tak jsi byla na přesčasu? Já chodím každý den, aby mi to utíkalo, jminak je to nuda. Co tam děláš? Obvolávám, aby mi to uteklo, abych s někým povídala.“

Jedna z dcer Blanky Horákové se připravuje na přijímací zkoušky, druhá si musí chodit do školy pro zadání domácích úkolů. Protože paní Horáková nemohla odjet, pobírá kurzarbeit, tedy 60 procent platu.

„A v práci nic neříkali? Ví, že u nás je to blbý. Že je škoda, že tady nejste. To je těžký, když máte rodiny. Dneska přijali 6 poláků – snad to nebude místo nás.“

Kvůli péči o blízké zůstává doma i Tomáš Kříž z Chlumu Svaté Máří:

„Otec, kterému je už přes 70 není zcela zdrav a maminka už roky neřídí, vzhledem k tomu, že bydlíme na vesnici, neměl bych nejlepší pocit, kdyby tu rodiče zůstali sami a neměl jim ani kdo nakoupit.“

Ostatně podle Tomáše Kříže, který pracuje ve firmě na výrobu respirátorů, není důležité, proč chce ten, který pendler zůstat v Česku a raději dojíždět.

„Pro mě by to byla ztráta pohodlí, což není problém, Nemám dvě malé děti. Ale hlavně to nechci podporovat. Každý pendler má důvod, proč tu hranici chce každý den překračovat, a myslím, že by nám v tom nemělo být bráněno.“

V Německu podle spolkových úřadů loni pracovalo přes 30 tisíc Čechů. Po započítání OSVČ počet pendlerů ještě stoupne. Větší část jezdí do Bavorska, větší do Saska. Důvody, proč tolik lidí dává přednost cizímu prostředí, není tak složité uhadnout:

„Je tady málo pracovních příležitostí, myslím, že Karlovarsko je na tom nejhůř z celé republiky. Je to lehké a proč toho nevyužít, když to jde a zaplat' pánbůh, že to jde.“

Říká Cichocki a doplňuje ho Kříž:

„Ať by tam člověk začal dělat cokoliv, bez ohledu na vzdělání nebo uplatnění tak má jistotu, že dostane ten plat, i kdyby minimální, tak jsou tam obrovské příplatky na rodinu – kindergeld a tím se to zvyšuje.“

Pendleři ale vyzdvihují i jiné důvody proč dojíždět. Za hranicemi je prý vyspělejší pracovní kultura a zaměstnancům nakloněná legislativa. Zatímco v českém pohraničí jsou montovny a snaha tlačit platy dolů, v Německu je možnost kariérního růstu. Jiní přiznávají, že byli hlavně zvědaví, jak to u sousedů chodí.

Češi se navíc v Německých firmách za poslední roky dobře etablovali. Podél hranic tak údajně vyrůstá mnoho mladých lidí, kteří v Česku nikdy nepracovali. Pokračuje Martin Chichocki:

„Není vůbec těžký se tam dostat, v plno firmách jsou mistři Češi, němčina se nevyžaduje, jen základní, vysvětlí jim to čeští kolegové. V poslední fabrice kde jsem bylo, to bylo 60 na 40 převýšení Čechů“

Příhraniční regiony se naučily z vysokých německých platů těžit.

Příkladem je Rotava – město s asi třemi tisíci obyvateli. Zhruba 800 z nich je v exekuci. A ještě nedávno mělo velký problém s nezaměstnaností.

„Ještě v roce 2016 -17 bylo spousta rodin na úřadu práce. Díky zaměstnání v Německu.....všichni si práci našli... minimum nezaměstnaných.“

Říká Zdeněk Harapát, vedoucí rotavského odboru kultury a sociálních věcí. Na odlehlou stranu krušnohorských kopců teď jezdí každý pátý pracující obyvatel Rotavy.

Zlepšení sociální situace je podle starosty Michala Červenky z ČSSD vidět i na vzhledu města.

„Poměrně se začalo stavět, začaly se opravovat rodinné domy. To město to zvedalo. To bude krok zpátky.“

Podle předsedkyně Asociace Pendlerů ČR Zuzany Vintrové do Německa kvůli zpřísněnému režimu na hranicích dočasně přesídlilo nejméně 50 procent přeshraničních pracovníků. Někteří prý během pobytu mají problém se zajištěním potravin nebo financí. Většina oslovených pendlerů se ale shoduje, že i během obtížné pandemické doby se k nim

zaměstnavatelé chovají vstřícně. Češi mají prý v německých firmách dobrou pověst, jsou pracovití a svého místa si váží.

Do regionu, kde pracovat za hranicí je zcela běžné, přineslo omezení svobody pohybu nejistotu a zasahuje do rodinných vztahů. Přeshraniční vazby, ale podle místních jen tak nezmizí. V českém pohraničí to zjišťoval Ladislav Novák. Jak situaci prožívají na německé straně, uslyšíte od Václava Jabůrka.

JINGLE

Popravdě už rok - přesněji od půlky března 2020 - se já, stejně jako mnoho dalších, každé ráno modlíme. Před začátkem práce prosím Boha, aby dorazily všechny dodávky a naši zaměstnanci zůstali zdraví. Myslím, že tohle mou situaci dost ilustruje.

Bernhard Awolin řídí firmu IMECO - jejím hlavním zbožím jsou dezinfekční utěrky, které se používají i v nemocnicích.

„ Každé ráno máme krizové jednání a řešíme, jestli funguje logistika a jestli jsou všichni v práci. Přiznávám, že to začíná být trochu vyčerpávající - mít den co den obavy, že se objeví nějaký další problém. Že třeba nepřijede nějaký kamion nebo pracovník, a zákazníkovi budeme muset den před dodáním říct, že zásilku pošleme až za týden.

Sasko považuje IMECO za jeden z podniků kritické infrastruktury a jeho zahraniční pracovníci tak dostali výjimku. Bez českých pendlerů by se výroba rozhodně neobešla.

„ Ze 45 pracovníků je v našem podniku 15 Čechů - tedy jedna třetina. Samozřejmě kdysi, ze začátku, byly třeba problémy s jazykem a Čechů jsme měli jen pár. Ale to se za ta léta úplně změnilo a dnes bychom bez nich přišli o celou směnu. Je radost vidět, jak to funguje a dnes už národnost vůbec neřešíme. Když máme uchazeče z Česka, opravdu nekoukáme na jeho původ, ale jen na kvalifikaci a jsme rádi, že má zájem u nás pracovat.

Pan Awolin vážnost situace rozhodně nezpochybňuje. Uzavření hranic ale podle něj nedává smysl - takzvaná britská mutace koronaviru se už dávno dostala do Německa a kontroly jsou prý zbytečné. Boj s nákazou by se v současné fázi měl vést jinak.

„ Za ten rok od začátku pandemie jsme se v mnoha věcech obrovsky posunuli a například v Sasku můžou firmy samy provádět testování. Vládu musím zrovna v tomhle pochválit, že to umožnila. Vybraní zaměstnanci se proškolí u Červeného kříže a třeba u nás to má na starosti jedna pracovnice, která teď denně testuje naše české kolegy. Všech patnáct lidí tak dostane potvrzení přímo u nás v práci, nemusí si pro něj nikam jezdit. Osobně si myslím, že antigenní rychlotesty jsou v tuhle chvíli naší nejlepší zbraní. Alespoň dokud se nepokročí s očkováním je to jediná možnost, jak chránit sebe i ostatní.

Jen v Sasku pracuje asi devět tisíc Čechů a pro mnoho firem jsou životně důležití. Všechny podniky hledají oporu hlavně u průmyslových a obchodních svazů IHK - jde o veřejnoprávní instituce, které jsou jakýmsi pojítkem mezi státem a byznysovou sférou. Michaela Holá působí v IHK v saském Chemnitzu a je koordinátorkou pro spolupráci s Českem.

„ V téhle situaci se opravdu ukázalo, jak jsou ti pendleři pro firmy důležití. Ty firmy to samozřejmě věděly ze svých provozů a interního chodu velmi dobře, že čeští pracovníci jsou potřební a mají tam velký význam. Ale teď se to ukazuje oficiálně i navenek, kdy ty firmy opravdu dávají nespokojenost se současnou situací a zdůrazňují, že chod jejich provozu a poboček je na českých pendlerech závislý. Ten význam pendlerů je díky této situaci potvrzen nejméně třikrát. Firmy to zdůrazňují denně a snažíme se je podpořit, aby u nich pendleři zůstali. Je vidět, že ty firmy jsou ochotné udělat cokoli pro to, aby od nich pendleři neodešli.

Podle Holé přitom není řeč jen o nemocnicích nebo továrnách. České zaměstnance můžeme potkat prakticky kdekoli.

„ Už si dovolím říct, že není obor, kde by Češi nebyli. Jsou to inženýři, doktoři, jsou to lidé ve firmách, ve fabrikách, ve vývoji, vědě, výzkumu. Musím říct, že skupina českých pracovníků pokrývá téměř 95 % oborů, které jsou hospodářsky aktivní.

Sasko má už léta problémy se stárnutím populace - po znovusjednocení Německa z něj odešlo mnoho mladých rodin a tuhle mezeru tak částečně zaplňují právě Češi.

Cca 60 sec - vycpávka

Průmyslové a obchodní komory IHK proti uzavření hranic protestují společně s německým odborovým svazem DGB. Nátlak na vládu ale vyvíjí i jednotlivci. Kancelář drážďanského právníka Denise Riedigera se se státem rozhodla soudit - Sasko žaluje za údajné porušování lidských práv a sám Riediger věří, že se svými argumenty obstojí. Pod žalobu se podepsal i coby soukromá osoba, v Česku má nezletilé dítě, za kterým teď prakticky nemůže dojíždět.

„ Chci hlavně upozornit, že čelíme humanitární krizi. Jsou tu rozdělené rodiny, které se najednou nemohou scházet. Ta omezení ani nejsou časově omezená - asi mají platit do chvíle, kdy v Česku klesne počet případů a výskyt mutací. Ale to se jen tak nestane, mutace už tam jednou jsou a budou se šířit dál - ostatně tak, jako se to děje i v Sasku. Pak jsou tu lidé, co najednou nemůžou chodit do práce a tím pádem nemají nárok na výplatu. To je prostě humanitární krize, přímo v srdci Evropy! Žalobou chci politikům vzkázat, že tahle omezení mají opravdu drastické dopady. A že tu pořád máme právní stát. Německo má vysoce profesionální soudy a já chci ukázat, že díky tomuto systému dokážeme zvrátit nařízení, která zkrátka nejsou dobrá. To jsou mé hlavní cíle.

Denis Riediger přitom situaci rozhodně nezlehčuje a koronavirus považuje za mimořádně nebezpečný. Coby právníkovi mu prý jde o to, aby uprostřed krize dál vládlo právo a parlamentní demokracie. Rozhodovat jen pomocí mimořádných výnosů je podle něj nepřipustné.

„ Zrovna Česko bohužel ukazuje, že neustále vyhlásování nějakých dalších nařízení prostě nefunguje. V Česku - podle toho, co vím - klesla ochota lidí natolik, že to opravdu ohrožuje veřejné zdraví. Je tam pořád víc lidí, kteří i přes nemoc chodí do práce, a počet případů dál roste. Nemůžeme je ale za to automaticky odsuzovat - hlavně politici musí pochopit, proč se veřejnost takhle chová. Podle mě to má dva důvody - jednak je to zmatečné nařizování stále dalších věcí. Česko by se dalo označit za zemi takzvaného jojo efektu -

buď naprostá svoboda, anebo kompletní uzavírání všeho. Nic mezi tím. A chybí i práce s veřejným míněním - a právě o tyhle věci mi teď jde. Jestli i my v Německu začneme s obyčejným nařizováním, tak třeba právě ty hranice možná už neotevřeme. Vždycky se najde nějaká země, která bude zrovna hlásit vysoká čísla. Tohle podle mě není řešení. Stát nemůže jen reagovat na aktuální vývoj a přizpůsobovat se mu - musí své lidi vést a hledat konstruktivní řešení. A to mi tu chybí.

Česko je pro Německo soused, se kterým má vedle Rakouska ty nejdelší hranice. A za poslední léta bychom těžko našli událost, která by propojení obou regionů odhalila tak, jako právě pandemie. Podle Riedigera to může přinést poučení i pro samotné Němce, i když prvotní poznání jim může být i nepříjemné.

» *Pandemii pochopitelně vnímám jako krizi, ale beru ji i jakou určitou šanci. Konečně vidíme propasti, které prostupují naši společnost - teď neřeším spory mezi státy, ale lidmi jako takovými. V hlavě ještě pořád rozlišujeme třeba mezi Francií a Polskem, podobně jako mezi Nizozemskem a Českem. Kdesi uvnitř se asi dál držíme představy, že naši západní sousedi jsou svým způsobem důležitější, než ti východní. Teď nemluvíme zrovna o sobě - dlouho jsem žil v Praze a Česko s Německem beru jako jeden společný prostor a domov. Ale je vidět, že ten starý názor přetrval. Podniky, které zaměstnávají Poláky a Čechy, se tím často ani nechlubí - zatímco firma, která má polovinu pracovníků z Francie, to ráda vyzdvihuje a označuje se za mnohonárodnostní společnost. Bylo by krásné, kdyby podobné myšlení konečně vládlo i v Sasku.*

Na státní úrovni je situace dávno jiná a jen máloco to dokládá tolik, jako jeden nečekaný telefonát ze 23. února. Kancléřka Angela Merkelová tehdy sama od sebe zavolala premiérovi Andreji Babišovi z hnutí ANO, a slíbila, že mu najde místo pro české pacienty. Uzavření hranic tak sice může vzbuzovat emoce, na vztazích mezi sousedy se ale nutně podepsat nemusí.

V německém pohraničí se o tom přesvědčil Václav Jabůrek. A PŘEDÁVÁ SLOVO
A na české straně hranic Ladislav Novák, který teď přeje příjemný poslech dalších pořadů Českého rozhlasu Plus.